

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Fűvészkert utca 1080.</p>
--	--	--

Konfirmációra előkészítő oktatás.

(Folytatás.)

A konfirmációi oktatás szorosan hozzá tartozik a teljes értelmében vett lelkészi hivatal teendőihez. Én a lelkészben homilétát, liturgust, lelkipásztort és katechetát keresek legelső sorban s ha hivatásának egységében adott neveinek kívánalmái szerint jár el, akkor lesz ő lelkész valóban. Így aztán én nem is szeretem, ha valaki közülünk akár hitszónoknak, akár papnak, akár pedig lelkipásztornak nevezi magát, mert ez csak „pars pro toto,” — az én felfogásom szerint a lelkész név fejezi ki legjobban mind azon magas fogalmakat, melyeket az Ur szolgájának hivatalával összekapcsolunk. Hogy ő említett nevein túl még bürokrata is nagy mértékben, tehát kiegészítő alkatrész az államnak óriási gépezetében, ez itt általam nem vehető figyelembe s csak a végeredmény összeállításánál kell rá tekintetel lennem, fájdalom, hogy kissé limitálhassunk.

A lelkész ott van a keresztyén ember életének minden nevezetesebb mozzanatánál. Üdvözli a bölcsönél, bucsut mond neki a sirnál; vele van az élet örömeiben s nem hagyhatja el a fájdalom keresztyénél. Épen azért jó név rá nézve a lelkészi név, ő a léleknek embere egészen, emphatice lelkiakkal foglalkozó ember. — Hivatalának különböző foglalkozásai összejátszanak mintegy, hogy ő igazán hiven harcolhasson s hogy vezetése alatt a gyülekezet folyton haladhasson a keresztyének elé tüzött cél irányában.

A világra jött keresztyén embernek, az öntudatlan csecsemőnek a lelkészben először a liturgussal van dolga, ki őt megkeresztelvén, beveszi a közönséges keresztyén anyaszentegyházba. Az ezt követő néhány éven át igenis lelkészi felügyelet nélkül él a gyermek, mert a sziv vallását otthon kell csak tanulnia, az anyai kebel oltárán kell megtanulnia első imádságait s az apa életének kell lennie azon evangéliomnak, melyből a gyermek Isten utainak irányát megismerheti. Boldog ember, ki megtanult otthon gyermeki bizalommal tekinteni föl Istenre! Az otthon tanultak öntudatos szélesbitésére, vagy az elhanyagoltak kipótlására megkezdődvén a gyermek iskolai taníttatása, hol ő mostan már lelkészi felügyelet alá jut, hogy ott is maradjon élete végeig. Egyházi törvénykönyvünk második részének első fejezetében a lelkipásztorok hivatalos teendői is elősoroltatván, midőn a 95. §. végén „az iskolákra való felvigyázás” is említettik, eltekintve a későbbi paragrafusokban előjövő

részletezéstől, az, ki a törvénynek nem betűjét nézi, mely megölhet bennünket, hanem lelkét keresi, mely hivatva van új életre támasztani magyar református egyházunkat, az e szavakban az iskola növendékeire való lelkészi felügyelet kötelezettségének kimondását is feltalálja. Szükséges ez, hogy a törvényben kötelezőleg meghagyott konfirmációi oktatás biztos alapon nyugodhassék s ez ismét szükséges, mert tudnia kell a lelkésznek, hogy mit tudnak már azok, kik neki mint liturgusnak, mint homilétának s mint lelkipásztornak jutnak azontul keze alá. A katecheta a liturgusnak adja át a gyermeket, mikor kiosztja ennek az urvacsoaráját s azontul főleg mint homiléta és mint lelkipásztor öntözi azon növényt, a lelki élet fáját, melyet mint katecheta ültetett el. Az öntudatos progressiv haladás mellőzhetetlen feltétele gyanánt tekinthető tehát a lelkész általi konfirmációi oktatás.

Ezen általánosságoktól eltekintve, más szempontokból is fontosnak és így nélkülözhetetlennek látszik előttünk a jól vezetett konfirmációi oktatás. Hadd mondjam el e szempontokat a theoretikusok felfogása szerint s a praxis emberei vonjanak maguknak életelveket az elmélet által kigondolt eme fejtegetésekből. Az általam ismert idevágó munkák közül szeretném egészében lefordítani Shedd, amerikai theologus e tárgyra vonatkozó okoskodását, de mert ezt nem szükséges tennem, csak inkább gondolatait követem. — Szerinte fontos a katechesis magára a lelkészre, az egész gyülekezetre s az oktatás alatt levő gyermekekre nézve.

Csiky Lajos.

(Folyt. köv.)

Pár szó a minősítéshez.

Sok eszmecsere volt már a lapok hasábjain a lelkészi minősítés ügyében felmerülve, vitatva annak mikéntjét szent hévvel, használni akaró buzgalommal. Ugy látszik a közelebbi egyházkerületi gyűlésen talán végeredmény fog lenni e fontos tárgyban tiszántul.

A vég befejezténél szabad legyen nekem is öregnek még hozzá szólanom e közérdekű tárgyhöz. Talán lesz nézetemben valami, mi eddig még említésen kívül hagyott.

Lelkészen e 4 fődolog lehet szerintem mérvadó: ajánlatos külalak, szellemi vagyis tudományos képzettség, előadási vagyis szónoki képesség, feddhetetlen erkölcs. E 4

főtulajdonnal kell birni a lelkésznek, hogy hasson, gyarapítson és alkosson.

Elsőnek emlitem lelkészben az ajánlatos külalakot. — Hogy ajánlatos megnyerő külsője legyen a lelkésznek, igényli azon hivatali kör, melyben forog, munkálkodik. — Ilyen szép és hatásos működések: keresztelés, esketés, igehirdetés vagy szónokolás, urvacsora osztás, betegek látogatása. Ki ne vallaná és ismerné el, hogy az ily fontos vallási cselekmények elvégzésénél mily vonzó hatással van a lelkész megnyerő, szelid ajánlatos külsője, mily visszataszító és idegenítő a testi hibás alak. Hogy mennyiben vétetett figyelembe ez időig a lelkész testi épsége, kedveltető alakja, nem tudom. Most midőn a minősítés, ugy szintén talán képesítés rövid végeredményre jutand, talán nem lesz czéltalan, ha e tárgy is figyelemben részesülend. Nem azt teszik szavaim, hogy lelkészeink Fidiási szép szobrok, képek legyenek, hanem csak annyit jeleznek, hogy lelkészeinkben ne legyenek oly testi, természeti hiányok, melyek hidegséget, kellemetlen hatást keltenének irántuk hivatalos működési körük, vagy társalgásukban. Súly fektetendő volna szerintem e tárgyra a pályára lépés alkalmával. Tekintetbe nem jöhet itt azon eset, ha a lelkészt működése évében érné valami baleset. Nem szükség, ugy hiszem, bővebben fejtegetnem e szönyegre hozott tételt.

Második főkéllék lelkészben a szellemi képesség, tudományos képzettség. — Nem szükség erről többet szólanom, eléggé meg volt vitatva, hogy miben áll ez, mi módon szereshető meg.

Harmadik főkélléknek tartom lelkészben a szónoki képességet, ennek figyelembe vételét még nem láttam a minősítés kérdése vitatásában. — Nagy hiány a lelkészben, ha tudományos képzettsége mellett nincs előadási szép modora, szónoki képessége, nincs átható hangja, zengzetes kiejtése. Főleg népes egyházainkban, terjedelmesek levén templomaink, siker, eredmény nélküli a lelkész predikálása, ha szava gyenge, erőtelen, érzés nélkül hangzik el a nagy ürben. Az igehirdetés célja a tanítás, a tanítás hallás által idéz elő eredményt, lelki épületet. — Az egyházi beszéd lehet tehát szabályszerűen, ékesen kidolgozott mű, de nem lehet hatálya, befolyása a szívre, a lélekre, az érzelmekre, ha a szónokoló lelkész hangja gyenge, legkisebb kellemmel sem bír.

Koronája a lelkésznek a tiszta, feddhetetlen erkölcs, és szilárd jellem. — A lelkész tükörként áll hivei előtt, neki kell hát, mint lelki vezérnek mocsoktalan erkölcsrel és tiszta jellemmel ékeskednie, birnia. Mely lelkész eltért csak egyszer is az erkölcs utáról, az nem lehet többé erkölcsvezére a népnek, nem lehet lelkész.

Lelkészi pályázatnál már e négy főkéllék vehető irány- s mérvadóul. — Az egyház csak akkor tehet helyes, célirányos vágyainak megfelelő választást, ha tudva van előtte, hogy e 4 főtulajdon feltalálhatik a választandó lelkészben.

A lelkész szellemi képességét, tudományos készülségét igazolják iskolai és gyakorlottságróli bizonyítványai, de hát a szónoki képességről ki adhat bizonyítványt? a nép, mely meghallgatja választandó lelkésze szónoki előadását.

A pályázat módozatát illetőleg, nézetem eltérő az eddig felszínre hozott véleményektől. Az egyháztagok levén

az egyházalapítók és fentartók, az általa választott presbyterium hirdesse ki a pályázatot, mint a tanár vagy tanító választásoknál, e bírálja meg a pályázók okmányait és a kiválasztott legjelesebb bizonyítványu és szónoki képességű 3—4 egyént tüzzön ki a választásra. A választási ténynél örökjék az egyházvidék kiküldött hivatalos egyéne, ne hogy szabályellenesség történjék. Az egyháznak saját érdeke, szellemi felvirulása igényli, hogy minél jelesebbre esék a választás.

Emlitem fentebb, hogy a szónoki képesség, előadási ékesség, tiszta és csengő hang a lelkészi főkéllékekhez tartozik, a választásnál tehát ez is tekintetbe veendő. Kérdés, hogy s miképen. Egyszerű válaszom, ha a gyülekezet saját templomában hallgatja meg választandó lelkésze szónoklatát. Az egyház hívja meg próbapapolarásra a kitűzötteket, mert csak ily módon tudhatja meg a nép, elégséges-e a hang templomában, és az előadás meglepő és indító-e? Hogy eleje vétessék a korteskedésnek, a szónok a kísérleti szónoklat elvégzése után azonnal távozzék a gyülekezetből, a választás halasztás nélkül történjék meg az egyházi szabályok szerint.

Az egyházak jövedelem tekintetéből 4 osztályra osztvák, ehez van viszonyítva a minősítés szerint a lelkész választhatósága. E tárgy bőven ki van fejtegetve egyházi lapjainkban. Csak azt teszem hozzá, hogy a 4-dik osztályba pályázhatók, megválaszthatók azon osztálybeli lelkészek, tanárok és segédlelkészek, tekintettel segéd szolgálati időjökre. Tudva van, ismeretes előttünk, hogy papjelöltjeink a szegényebb sorsu szülék gyermekei közül vagynak, a theologia bevégeztével főgond fordittassék arra, hogy ezen ifjak segédi állomást nyerhessenek, nehogy terhőkre válljanak szüleiknek, magok pedig kétes jövőn aggódjanak, kedvöket, munkakészségöket elveszítsék.

Jöjjen el tehát a káplán-rendezés ügye. — A 3-dik és 4-dik osztályból minél kisebb megszorítással legyenek választhatók az első és második osztályba, hogy a két első osztály is fiatal, munkaképes egyénekkel birjon és ékeskedjék.

Lelkészeink iskolai felügyelők is egyszersmind, bölcs belátása tehát főkormányzó testületünknek, miszerint a papjelöltektől tanítóképességi vizsgát is kíván. — Ez így van a népiskolákat illetőleg.

Régibb egyházi rendeletek utasították a középtanodákkal bíró egyházakat, hogy klasszikus ismeretű férfiakat válasszanak lelkészekül. Kérdem, e mostani szervezkedésnél lesz-e figyelem s határozat, hogy az ily egyházakba választott lelkészeknél a papi tudományokon kívül, felül kívántatik-e magasabb képzettség. Mert a ki magasabb tudományos intézeteknél felügyelő, kormányzó, szervező, vizsgáló, annak a tanár tudományos készülségéhez legalább hasonló tudományos képzettséggel kell birnia. — Ki többre bizatik, attól több is váratik. — E tárgy is, ugy gondolom, megérdemli a figyelembe vételt a végszervezkedésnél.

Elmondtam érveimet, érjenek a mennyit érhetnek. — Használni akarás lebegett szemeim előtt.

Kisujszállás, augusztus 20.

Keszi Hajdu Lajos,
lelkésztanár.

Viszhang „Egy akadémikus gondolatai a dunamelléki egyházkerület káplán-qualificationalis határozatainak olvasásakor“ czimű cikkre.

E lap f. évi 19. és 20. számaiban közölt, imént hivatkozott, — a kápláni érdekeket nagyon is előtérbe helyező cikket illetőleg, bizonyos kíváncsisággal vegyült várakozással voltam, hogy vajon meg jön-e reá, a kérdést más oldalról megvilágító válasz? A következő 21. számban csakugyan jelent is meg Böszörményi Gyula s. lelkész urtól egy rövid cikkecske. Ez azonban engem egyáltalán ki nem elégitett, s hiszem azokat sem, kik a felvett kérdés iránt érdeklődnek. Nem pedig azért, mert a dunamelléki egyházkerület lelkész minősítvényi határozatait csak felemlítette, de tárgyalásába nem bocsátkozott, csupán a minősítvényi javaslatokról szolt rövid á t a l á n o s s á g b a n. Mint a dunamelléki egyházkerületbe kebelezett s innen-onnan már eladó sorban levő káplánt, engem is közléről érdekelvén a minősítvény, szabad legyen hozzá szólanom, ugy kerületünk pályázati minősítvényi határozataihoz, mint Eröss ur cikkére a választ megadni. Midőn ezt teszem: egyszerüen csak egyéni véleményemnek adok kifejezést, s nem annyira kerületünk minősítvényi határozatait védelmezem; — mert ez az én védelmemre nem szorult — mint inkább a nevezett cikk-írónak sok helyen minden igaz alapot nélkülöző némely ferde okoskodásait, s a tisztos és tekintélyes férfiakból álló egyházkerületi gyűlés allkotta — törvényeket kicsinylőleg, mondhatni tiszteletlenül kárhóztató véleményét, megdönteni iparkodom.

Miután jogerőre emelkedett zsinati törvényeink az eddigi szabad lelkészválasztási gyakorlatot megszüntetve, a lelkészek minősítését kimondották: szabad választásról többé szó sem lehet. S ha valaki, legyen bár a szabad választás barátja, az új minősítvényi határozatokat elbírálni akarja, szeme előtt kell tartania, hogy a zsinati törvény tényeivel áll szemben, s az ennek folyománya; nem függetlenül tehát önmagában, hanem a zsinati törvényvel összefüggésben, mint ennek folyománya bírálandó el. S mivel a zsinati törvényekből a lelkészek minősítése szorosán következik. szükségkép megalkotni kell. E megalkotási ténynél a kivétel — annak mikéntisége ítélendő meg, nem pedig maga a tény, mert ez esetben az ítélet a zsinati törvényekre hullana vissza; megítélendő pedig a zsinati törvények szellemében, azoknak álláspontjára helyezkedve, az illető egyházkerület anyagi s egyéb viszonyának szoros figyelembe vételével. — Ezt teszem én, midőn „a dunamelléki egyházkerület lelkészek pályázati minősítvényi határozataihoz“ hozzá szólok. Az egyházi törvények ismeretes 186-ik §-ában, a legcsekélyebb kétséget is kizáró világossággal van kimondva, hogy ugy a rendes, mint a segédlelkészek tudományos képzettségök, szolgálati idejük s szolgálati idejük alatt tanúsított buzgalmuk s elért siker alapján minősítendők.

A minősítvényi határozatoknak tehát emez alapelvek szerint kell hozatniok, hogy zsinati törvényeink szellemének megfelelők legyenek.

A kérdés itt az, hogy a dunamelléki egyházkerület lelkészek pályázati minősítvényi határozatai ilyenek-e? szerintem igenis; a zsinati törvény szellemében, annak irányelvei alapján alkottattak azok. Csak át kell figyelmesen elfogultság nélkül olvasni, egyházkerületi viszonyainkra tekintettel: világos lesz előttünk, hogy az valóban olyan. Logikailag teljesen összefüggő egész, gondal kidolgozott munkálat az; a viszonyosság a rendes és segédlelkészekre nézve meg van. Egyik rendnek is, a másikkal is ad bizonyos szabadságot, de szab korlátokat is.

Nem mondom én azt, hogy az egy minden hiányt kizáró, eszményi tökélyű munka, nem! Mihelyt emberi mű: megszűnt ilyen lenni ez is. Valahány fő: ugy szólván annyiféle megjegyzést, kifogást tehet ellene. Nekem is vannak egyes pontozatokra nézve észrevételeim. Alább meg teen-dem azokat. De általánosságban az egész munkálatot, minden zugolódás nélkül kész szívvel lélekkel, legtisztább meggyőződés szerint elfogadom s aláírom.

Bizonyára e lap nem mindenik olvasójának áll módjában a dunamelléki egyházkerület lelkész pályázati minősítvényi határozatait olvasni. Miután pedig Eröss ur, vagy az én fejtegetésemet alaposan elbírálni csak ennek figyelmes áttekintése után lehet: szabad legyen egyházkerületi jegyzőkönyvünk idevonatkozó határozatát ugy a mint ott van — szóról szóra idéznem.

„C.) Pályázati minősítvény.

A pályázati minősítvény szorosán a 186. §. rendelete szerint levén eszközlendő, ehhez képest megállapittatik, hogy:

a) a rendes lelkészek 1-ső foku minősítvény nyel 10 évi ténylegesen sikeres rendes lelkészkedés után különbség nélkül felruháztatnak; sőt 5 évi rendes lelkészkedés után is akkor, ha legalább jeles papi bizonyítványok mellett az egyház gondozásában, mind valláserkölcsei, mind anyagi tekintetben kitünően sikeres munkálkodást fejtettek ki;

2-ik foku minősítvény nyel 6 évi ténylegesen sikeres rendes lelkészkedés után és 4 évi rendes lelkészkedés után akkor, ha legalább jeles papi bizonyítványok mellett, az egyház gondozásában ténylegesen sikeres kitünő munkálkodást fejtettek ki;

3-ik foku minősítvény nyel, ténylegesen sikeres működés mellett általában 4 évi, sőt 2 évi rendes lelkészkedés után is akkor, ha legalább jeles papi bizonyítványokkal bírnak;

4-ik foku minősítvény nyel pedig, önmagától értve, már általában rendes lelkészi állásuknál fogva is bírnak;

b) a hivataloskodó esperesek, ide nem értvén a helyettes espereseket, már esperessé lett megválasztásuk alapján, minden további minősítés nélkül, esperesi szolgálatuk ideje alatt, 1-ső foku minősítvény nyel bírónak tekintetnek; — esperesi hivataloskodásuk megszűntével azonban ők is a minősítési szabályzatnak rendes mértéke alá esnek;

c) a segédlelkészek a két papi vizsgálat sikeres letétele után:

4-ik foku minősítvény nyel általában azonnal felruháztatnak;

3-ik fok u minősítvény nyel a két papi vizsgálat letételétől számítandó 4 évi segédlelkészkedés után; és 2 évi után akkor, ha kitünő papi bizonyítványok mellett a gyakorlati szolgálat terén példás buzgalmat tanusítottak s magokat elismerésre tették méltókká;

2-ik fok u minősítvény nyel birnak akkor, ha a két papi vizsgálat letétele után kitünő papi bizonyítványok mellett 4 évig elismerést érdemlőleg káplánkodtak s még legalább egy évet a külföldi egyetemeken is töltöttek.

1-ső fok u minősítvény nyel mint segédlelkészek fel nem ruháztatnak:

bb) a gymnasiumi és képezdei rendes tanárok, ugy szintén a lelkészi szolgálatukból kilépett, de lelkészi minőségükben meghagyott volt rendes lelkészek, valamint a már rendes lelkészi hivatalt viselt katekheták, továbbá a fegyházi és a bekebelezett tábori lelkészek lelkészi minősítvénye, a rendes lelkészekre nézve fentebb megállapított módzat és szolgálati idő szerint számíttatik, tekintettel a saját hivatási körükben tanusított kitünő, ténylegesen sikeres munkálkodásra.

Im itt áll szóról-szóra a zsinati lelkészminősítési törvénynek a dunamelléki egyházkerület által való, már kötelező erejű alkalmazásából, mi fejtegetésem s a kérdés alapos elbírálásához szorosán szükséges.

Miként fajult (!) el itt az elv az illetők kezében? Hol vannak itt azok az égbekiáltó igaztalanságok? Hol vannak itt a szükkeblüség kezében kövekké vált azon §-ok, melyekből az ifjak jámbor reményeinek, nemes ambícióinak eltemetésére kripta épül!? (Ha esetleg 4-ed osztályu egyházba jut ezen reménydus ifju: vége ambíciójának? vagy ha sikerült 3-ad, 2-od osztályu egyházba beülni: csak addig tartott? különös!) Ilyeneket én nem látok. Hanem igenis látok szigoru igazságot, következetességet; látok bizonyos előjogokat, de viszont korlátokat a viszonyosság elve szerint, s látok a törvény szellemében szabályozó §-okat, melyek nemcsak a mára, hanem messze jövőre hatnak. S ha ez valóban így van — pedig így van: — akkor a minősítvényi határozat meg áll mind a jogosság, mind a méltányosság s mind pedig a gyakorlati asság szempontjából. Nézzük rendre.

1. A jogossági szempontot illetőleg kevés az a mit mondhatok, de azért eleget. Jogosan járt el kerületünk a minősítvényi szabályzat megállapításakor: bebizonyított kérdés lesz előttünk, ha az idevonatkozó zsinati törvény szellemét abban feltaláljuk. — Ez pedig nagyon is feltalálható.

Kérdem: nem jogos eljárás-e az, midőn a zsinati törvényekben hangsúlyozott érdem — és szolgálati időhöz mérten osztatnak be szigoru következetességgel a különböző minősítvényi fokok? Figyelmes átolvasás erről győz meg. Hogy első fok u minősítvény káplánnak nem adatik: igaz. Jogtalanság ez? Nem, csupán az ifju ember magasan szárnyaló vágyait szabályozó jogszerű cselekmény. Hiszen nincs elzárva tőle örökre; ha rendes lelkész lesz — ez pedig az oklevél megszerzése után azonnal: — bizonyos idő és érdem mellett szabad a tér! ha pedig érdemtelen: mint káplánt nem illetheti meg nem csak jogosan, de igazságosan sem. Jogtalanság az, midőn 2-od osztályu 1000—1500 frtos jövedelmü egyházakhoz a sorompó megnyitásával bőven

kárpótolja — ha ugyan veszteségnek lehetne nevezni — az 1-ső osztályu egyházakért; azon 2-od osztályu egyházakkal, melyek más egyházkerületek első osztályu egyházainak óriás többségével kiállják a versenyt? Nem jogtalan kívánság lenne-e az egy ifju embertől, legyen bármily kitünőség — azt kívánni, hogy ő már egy — p. o. 10—15 évet rendes lelkészkedő, érdemeket is szerzett s hasonló kitünő bizonyítványokkal biró egyénnel, a szolgálati évekre való tekintet nélkül, egyenlő jogokkal ruháztatnék fel? Melyik részen állna itt a jog és méltányosság? Nem kell sokáig gondolkoznunk, hogy igazságos ítéletet mondjunk. — Nem szép jog-e már az is, hogy káplán 2-od fok u minősítvényt nyerhet a kellő szabványok mellett? Nyitva a tér 1000—1500 frt jövedelmü egyházhoz, csak tessék kellő érdemeket szereznii a kellő minősítvényre. — 3-ad fok u minősítvény nyel pályázhat 800—1000 frtos egyházba; s ha oklevele van: azonnal bele ülhet egy 4-ed osztályu 600—800 frtos parochiába. Azon eljárás, mely egy kezdő ifju embernek 1000—1500 frtos hivatalhoz kellő érdem mellett hozzá jutni módot és alkalmat nyújt, tehát ily szép jogot ad s biztosít: véleményem szerint nem csak jogtalan, sőt nagyon is kedvező.

Eröss ur különösen hangsulyozza czikkében, hogy a társadalom különböző rétegeiben nincs pálya, hol az oklevél megszerzése után még négy évig kelljen várni állomásra. (4-ed osztályu egyház még nem az?) Ezzel azt mondja, hogy a dunamelléki káplánoknak kell. Kérem hol vette ezt? Tessék megnézni a minősítvényi határozatok c) pontját. Bizony itt sem kell. 4-ed osztályu egyházba választható minden okleveles káplán. A fokozatos előléptetést pedig elítélni mégis vastag önzés. A földszintről szoktunk az emeletre menni. Hát azt szeretné, hogy csak ugy egyenesen potyanna bele egy 2—3 ezer frtos jövedelmü 1-ső osztályu egyházba? Nem roszt kívánság. De: „nagyokat kívánsz? ne kívánj!“ Eröss urnak kerületünk minősítvényi határozatainak jogi szempontból tarthatatlansága mellett felhozott bizonyítékát — a társadalomban létező különböző pályákra vonatkozólag — én is átveszem s bizonyítom vele az ellenkezőt: minősítvényünk helyes, jogos voltát. — Az ügyvédi, orvosi, mérnöki stb. teljesen független s így más természetü pályákat kivéve (a papi pálya már az, a zsinati törvény azzá tette) nézzünk csak meg bármely pályát, p. o. a hol az állam intézkedik: a törvénykezésnél, az adókezelésnél, a katonaságnál, közlekedéseknél, hol oklevél kívántatik stb. stb.: mindenütt meg van a fokozatos előléptetés a szolgálati idő és szerzett érdem szerint. Egy törvényszéki elnök, egy adófelügyelő, egy ezredes, egy vasut vonali főügyelő: bizonyára nem itt, hanem alant fokozat kezd. Hogy a nem független, teljesen szervezett pályákon szolgálati idő s szerzett érdemhez mért fokozatos előléptetés van: szükségtelen bizonyítgatnom; valamint azt is, hogy egy államnak, mely ekként intézkedik, van annyi jogi, méltányossági s gyakorlati, de különösen jogi érzeke, mint Eröss urnak. Különben az arány nagyon meg van pályánk s más világi pálya között; itt is lehet lelkész azonnal, mint ott — ugyanazon nevezetü hivatalnok, csak hogy alantabb helyen s csekélyebb jövedelemmel. Erre hivatkozott Eröss ur, én is. Ítélje meg a tisztelt olvasó közönség: vajon a bizonyítékul felhozott kérdésnek ezen tovább fejtegetése nem ő ellene szól-e, midőn minősítvényi határozatunkat a jogosság szempontjából elítéli s ítéletének érveül e rosszul választott bizonyíték-

kot hozza fel. — Ezeknek nyomán kimondom, hogy minősítvényi határozatunk a jogosság szempontjából teljesen kiállja a bírálatot.

(Folyt. köv.)

T Á R C Z A

Néhány vonás Debreczen történetéből.

(Vége.)

Pro memoria notatur. Die sequenti, t. i. d. 30 Martii a. 1778. meglett a magistratualis Restauratio, és a mely több, hogy hétszáz esztendejénél nem esett, Rno. Cath. lett a bíró, tek. Fáy János ur! Polgármesternek választatott Emeritus biránk, tek. Domokos Lajos uram. E kettőnek kellett, a parancsolat szerint, esküdni a r. katolikusok templomában, ugy mindazonáltal, hogy az egész tek. n. tanács és el. jur. Communitás is jelen legyen. Elmentek a mieink is ilyen deklaráció mellett, melyet szóról szóra ide leírok, emlékezetnek okáért:

Declaratio per Helv. Conf. addictos Magistratuales et El. Communitatis Cives occasione Restaurationis magistratualis exhibita Debrecini d. 30 Martii 1778.

Posteaquam Benigna Resolutione Regia praescriptum fuit, ut occasione Magistratualium Restaurationum etiam h. Confessioni addicti ad Ecclesiam R. Catholicorum procedere teneantur, sed pro sola tantum juramenti depositione, neque de caetero ibidem Divinis et Missae sacrificio interesse debeant; si quidem iidem Helv. Confessioni addicti, demissis suis precibus, nec alterationem Benignae hujus Resolutionis, nec Dispensationem pro hoc actu impetrare potuerint: Hinc ad salvandas Conscientias suas, cum profundissima illa, quae Benignis Mandatis Regiis debetur, homagiali veneratione, declarare necesse habent, se quidem ad exhibendum positivo huic Mandato Regio obsequium, ituros ad Ecclesiam R. Catholicorum; sed quemadmodum Benigna quoque Resolutione cautum est, solum et unice pro deponendo aut exaudiendo Juramento, non vero ut ibidem Divinis et Missae Sacrificio intersint; aut quidquam alium faciant, quod Religioni conscientiaeque suae adversatur, aut harum libertatibus praedjudicat. Quam declarationem suam petunt protocollo inseri.

Ezt beadván, elmentek a R. Catholicum Templomba. Ott esküdt először t. bíró Fáy János uram a Rno katolikusok módja szerint a szentekre is; azután t. Domokos Lajos polgármester uram a mi módunk szerint, ugy olvasta a Pater Rector Templényi, amint előre kezéhez volt küldve az esküvés formája. Ez meglévé, a mieink mindjárt visszatértek a templombul, a Rno katolikusok még egy kevés ideig ott maradtak, de azok is hamar visszatértek. A mieink addig ezeket várták a sós boltoknál, a városháza udvarának kapujában; ott ismét összementek és kísérték t. bíró Fáy János uramat a maga házához; onnan a mieink jöttek harangzó alatt egyenesen a nagy templomba; volt ekkor pedig két óra délután. Énekelte a CII. zsoltár, predikált a káplán t. Benedek Mihály ur a LXXXII. zsoltárnak 6-dik verséből. A r. katolikusok közül Nagy Mihályt, varga-utczabeli közösségekbeli embert mondják, hogy jelen volt a mi templomunkban a predikáción.

Ezen szószerint közölt, Varjas János konsistorialis jegyző és tanár által tett feljegyzés után, közölve van az új magistratus

és a közösség teljes névsora. A magistratusban a bíróval és polgármesterrel együtt 17-en voltak, köztük 7 katolikus: a bíró Fáy, egyik jegyző Reviczki László, továbbá Reviczki Imre, Timár György, Meszszéna Sándor, Bucsányi Antal és Kőlygyesi Ferencz. A közösségben pedig hat katolikus volt czepléd-, varga- és piac-utczából; hatvan-, péterfia- és csapó-utczák tiszta reformátusokat választottak, bizonyosan azért, mert e városrészekben akkor még egyetlen katolikus sem lakott. — Nehányan nem voltak a városban, vagy betegek voltak; a felkelhetők azonban mind ott voltak a felesküvésen, kivéve Csikos Mihály ref. tagot, ki „elindult a városházától, de közel a r. katolikus templomhoz félretért a sánta kőzön és házához ment, senki-nek előre semmit nem szólván szándékáról.“

Nyomban ezután még idevonatkozólag következő érdekes feljegyzése van Varjasnak:

„Ezekben a boldogtalan napokban ezek a debreczeni Ecclesiasticusok:

Tiszt. Szilágyi Sámuel ur superintendens.

T. Szathmári István ur Theol. Prof.

T. Hatvani István ur Phil. et Math. Prof.

Magam Varjas János Cat. et L. Heb. Prof.

T. Sinai Miklós ur Hist. et Eloqu. Prof.

T. Bélyei Péter ur Praed.

T. Vetsei István ur Praed. az Ispotályban.

T. Hunyadi Ferencz ur Praed.

T. Deáki István ur Praed.

T. Benedek Mihály ur, káplánja t. superintendens uramnak.

Látni lehet előre a szomorú consequentiákat mindezekből.“

Jellemző e feljegyzés azért, hogy az „ecclesiasticusok“ a superintendens után, hivatali idejük szerint vannak feljegyezve, tekintet nélkül papi vagy professzori állásukra; vagyis e korban a papi jellegű tanárok rendes tagjai voltak a debreczeni papi testületnek; többször beválasztattak a debreczeni egyházmegye assessorai közé is.

A következő 1779-dik évről ezek vannak feljegyezve (II. k. 173. l.):

Anno 1779. die 2. Januarii meglett a T. N. Magistratus restauratiója. Biránk lett t. Domokos Lajos uram. Agens uraimék levelét nem vettük, ha instáltak-e ő kegyelmek a Dispensatióért. Azért el kelle menni a Romano Catholicum templomba az esküvésre. Minekelőtte eljött volna restauratió napja, a Pater Rector ezt a levelet irta a T. N. Magistratushoz:

Amplisse Mgtus Dni Dni singulariter Colendmi. Innotuit mihi Amplissimum Magstrum Decretum Restauratorium jam percepisse: rogandum proinde duxi Eundem A. Magistratum, ut mihi praevie diem, qua solemnem Restaurationis suae Actum peragere intentionatur significare ne gravetur, ut ego eadem die Missam de Spiritu Sancto ordinare possim, pro qua etiam A. Magstrum humillime invito. Cuperem autem vehementer ut solennis ille actus ab A. Magistratu in diem feriatum potius, quam festum determinetur, ne fere ordo Divinorum cum officulo populi debeat inturbari. Perdemisse autem hic incidenter reflecto A. Magistratum, jam pluribus vicibus factum fuisse, ut in similibus occasionibus erga Requisitionem per nos Missa Solennis de Spiritu Sancto habita fuerit, item ad augendam celebritatem A. Magistratus opera etiam Musicorum navata, pro quibus tamen ab A. Mgtu hactenus nullam recepimus remunerationem; cum tamen operarius dignus sit mercede sua, et Altari deservientem ab Altari vivere oporteat. Spero proinde fore, ut A. Mgtus

hanc meam humillimam reflexionem surda non praeterea aure. Praecipuum autem est, ut debita cum reverentia A. Magtū commonefaciam: ut Formulas Juris jurandi Dominis Judici et Consuli per me praelegendas, ita concinnari curet idem A. Magtus, ut Decreto sit conformes. Scandalizati sunt enim mecum plures, quod novissimae Restaurationis occasione, non utraque Juramenti formula fuerit Legi consona. Persuissimum certe mihi est, (quod cum bona venia A. Magtus dixero) non esse in auctoritate ejusdem A. Magtus situm, ut in Formula Juramenti Decretorii dispenset. Sed nec me ad aram Dei viventis stantem agere quidquam convenit, quod Legi sit difforme. Reliquum est, quod me optatissimis Gratiis et Favoribus perdemisse commendam, qui maneo A. Magtus humillimus servus. P. Remigius Templényi, qua Parochus L. R. Cittis Debrecziensis.

Ez vala az oka, hogy nem új esztendő első napján, mint régen vala, hanem új esztendő második napján lett most a restauratio. Elmentek hát a mieink is a Rno. katolikusok templomába tizenkét óra előtt, már ebédhez készültek a páterek, nem volt mise, trombitáltak most is a trombitások, a templomba beérkezvén t. bíró uram beült egy székbe, nótárius Revitzky uram által izent az oltárnál álló páter rektor Templényinek, hogy menne oda a székhez: az nem ment, hanem magának t. Domokos uramnak kelle menni az oltárhoz, melyet látván a mieink, sokan mind a t. n. tanácsból, mind az el. jur. komunitásból oda mentek, hogy hallják, mint fogja megesküdtetni: talán csak maga t. Komáromi György uram maradt a maga helyében, a ki oda nem ment volna a jelen voltak közül. Az említett páter csak a kezébe adott formula szerint esküdtette t. bíró Domokos Lajos uramat, nem is próbálta a szentekre való esküdtetéssel. Ez meglévén, a mieink hamar visszatértek onnan, még tizenkét óra előtt, és a mi harangjainknak szavok alatt jöttek a nagytemplomba: ott predikált t. Hunyadi Ferencz uram Csel. XXIV. 16: Ebben gyakorlom magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkem esmérete legyen, mind az Isten, mind az emberek előtt. Többen állott ugyan ez a predikáció, mint száz Missa de Spiritu Sancto, vagy ezer trombitás trombitálása: mégsem kívánt ezért senki semmi különös fizetést, hogy ebben is az evangéliom ingyenvaló légyen. — Nem úgy vagyott ottan, a mint mondja Mantuanus: Venalia Romae Thura, Sacerdotes, altaria, cuncta, Deusque.

Eddig terjed az 1779. évre vonatkozó, szintén Varjas által beirt feljegyzés. A következő 1780. évben szintén követni kellett az eddigi gyakorlatot, a mint azt Hunyadi Ferencz lelkész a következőkben feljegyzé:

(Jk. II. 182. l.) Pro memoria. Tegnap napon, ugymint d. 1 Januarii 1780. meglétt a magistratualis restauráció. Bíróvá tétetett a r. katolikusok közül tek. Fáy János uram, polgármesternek választott emeritus bíró t. Domokos Lajos uram. Az egész t. nemes tanács és n. komunitás, elvégeztetvén a restauráció, 12 és egy óra között mentenek a R. Catholium templomba, hol már készen várván a p. rektor, minden haladék nélkül t. bíró és t. polgármester uraimékat megesküdte s azonnal kijövé, házához kísérték t. Fáy János uramat, s onnan megindulván, mentenek harangszó alatt a nagytemplomba, egy óra tájban, holott is predikáció tartatott általam H. F. által ex. 2. Sám. 23, 3. Az Izráelnek Istene szólott, az Izráelnek kösziklája mondotta: A ki uralkodik az embereken, igaz légyen, és olly, ki isteni félelemmel uralkodjék. Énekeltetett Psalm. 80. v. 1., 3., 11.

Mint már emlitém, 1780. január 9-től fogva egészen 1787. augusztusáig nem találhatók a kons. jegyzőkönyvek, s így e kérdésre a közlőteknél több felvilágosítást nem adhatnak. Annyi

bizonyos, hogy még a következő, 1781. évben szintén a r. kath. templomban tétetett le a hivatali eskü. (Szücs i. m. III. 811. l.) De ugyanezen évben, december 2-án*) érkezett le II. József türelmi rendelete, mely számos jótéteményei mellett, a más felekezet templomában való hivatali eskü alól is felszabadítá a protestánsokat.

Mindezek közlésében pedig semmi egyéb célom nem volt, mint hogy néhány újabb adatot szolgáltatassak arra nézve: mit kellett a protestánsoknak egészen a türelmi rendelet kiadásáig még Debreczenben is, megérniök és szenvedniök.

Révész Kálmán.

Visszaélés, melyet orvosolni kell.

A máramaros-ugocsa ref. egyházmegye az egyházi törvények 186—187 §-ainak utasítása szerint, a kebelbeli egyházak osztályozása és lelkészek minősítésére nézve, a békésbányai egyházmegyének szabályait tette magára nézve ideiglenesen kötelezővé belviszonyaihoz alakítva.

Az egyházmegyei közgyűlés által elfogadott s megerősített szabályok első osztályba sorozták a többek között a nagyszöllősi egyházat is, hová csak 6 éves rendes lelkészek pályázhatnak s jelöltethetnek. E szabály érvényesített már april hóban a huszti lelkész választásnál is, hol egy két éves rendes lelkészt azért nem jelölt a bizottság, mert Huszt is mint Nagy Szöllős első osztályu egyház.

A f. év julius 22-én Forgolányban összegyűlt lelkészjelölő bizottság azonban, a n. szöllősi lelkészi állomásra pályázott 7 egyén közzül, a törvény kívánalmainak megfelelő 4 lelkész mellé, még egy 5-et, a ki még csak 1½ éves rendes lelkész szintén jelölésbe vett, a hivatolt s életbe léptetett minősítési szabály ignorálásával.

A n.-szöllősi egyház részéről küldött bizottsági tagoknak a törvényt félre magyarázása s erőszakoskodásával szemben, az elnök Gönczy Dániel ur, a statutumokra mutatott.

Az egyházmegye részéről jelen volt bizottsági tagok u. m. György Endre, Ladányi Pál és Főríz István urak közzül, míg a két első szintén erélyesen tiltakozott az életbe léptetett egyházi törvények szándékos megrontása ellen, Főríz István szavazási jogával nem élt, sőt az elnök által, midőn esküjére figyelmeztetve lett, kijelentette, hogy a jelen esetben „őt, mint bizottsági tagot, tanácsbírói esküje nem kötelezi, de egyébiránt is az illető lelkész személye iránt érdekelve van s annak családjával a jó viszonyt nem akarja megszakítani.“ Így 3 szóval 2 ellenében az illető lelkész kandidációba erőltetett, az elnök nem szavazván.

Főríz István e. m. tanácsbíró urnak, a polgári életben pedig mint k. i. főszolgabírónak a kandidálás alkalmával foglalt álláspontja érthetetlen és indokolatlan

A huszti kandidáció ellen intézett felfolyamodást alaki hiba nem forogván fenn, figyelmen kívül hagyta a főtiszteletű egyházkerület. De Nagyszöllősre nézve más-

*) Más forrás szerint (Keresztesi: Krónika 24. l.) december 26-án.

ként áll a dolog. Mert itt a törvény által engedélyezett 4 egyén kijelöltetett, mint a kik kifogástalanul képesítve valának a szöllősi első osztályu egyház lelkeszi állomására pályázni, az 5-ik pályázó pedig az életbe léptetett szabályok erőszakos megrontásával vétetett jelölésbe. Nagyobb alaki hiba nem igen szükségeltetik a Főríz István bizottsági tag magatartásánál és a törvény ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes magyarázásánál.

A máramaros-ugocsa ref. egyházmegye jó hírnevének érdekében kívánatos, hogy ez elhibázott kandidáció megsemmisítessék, nehogy az életbe léptetett törvénynek személyes és rokoni érdekek miatt való tetszés szerinti forgatásaért, az U g o c s a n o n c o r o n a t mellé, még egy másik proverbium is (ha akarom vemhes stb) hozzá köttessék.

Valami rothad Dániában! . . . És nincs doktor! . . .

— §. —

Zum Gesetz und zum Zeugnis.

Von Ed. Böhl.

(Folytatás.)

Ezen törvény sem nem véglerakodása az ősi szokások fejleményének, sem nem egyes embernek találmánya. Istennek adománya az, de oly elővigyázattal s óvintézmények között a Sinai hegyen közzétéve, hogy episodicus jellegét megtartotta s a nép mindig necessitate praecepti, de sohasem necessitate absoluta érezte irányában való kötelezettségét. A ki vonakodott a törvényt megtartani, sokat nélkülözött ugyan, de nem m i n d e n t. Judának is csak igen kevés istenfélő királya volt a „törvény“ értelmében, de nem ez, hanem a hit volt az élet próbaköve. (1. Zsid. XI 32.) A mily episodicus s nem végérvényű a mózesi törvény, ép annyira mellékes az e törvény által létrejöttnek hitt szövetség, mely a legtöbbek által ó-nak mondatik, ellentétben a Krisztus utáni kor intézményével. Pál apostol józan észszel II. Kor. 3. 6. 14. verseiben ily ellentétre nem gondolhatott. S valjon Jeremiás (31. 31 sk.) irhatott volna így, ha ezen szövetség oly nagy tekintélyű lett volna már az ő korában, mint milyennel ma felruhazzák? A próféták tényleg csak egy szövetséget ismernek, Isten s a nép közötti azon viszonyt, melynek pontozatai már Ábrahám korában megállapítottak s e szavakban culminálnak: Én az ő Istenök akarok lenni és ők legyenek az én népem. Ezt a viszonyt ujítja meg a nép-pel a Sinai hegyen. S ez kegyelmi frigy; nem is képzelhető tehát, hogy bizonyos feltételektől lett volna függővé téve. Mózesi szövetségről ezek szerint szó sem lehet; a szentírás ilyet nem is ösmer.

Van egy szövetség Noével, melynek jele a szivárvány s van egy az ósatyákkal, melynek jele a körülmetélkedés. Ezekon kívül más nem létezik s a Jézus Krisztus csak betöltötte, megvalósította mint végrehajtó és közvetítő, Istennek szövetségét az ósatyákkal. Ha a törvényt s a szövetséget úgy értelmezzük, akkor mindazon nehézségek, melyekbe a kritikusok ütköznek, eltűnnek, valamint a törvény tetszhalott állapota is elveszti titokzatosságát. De épen az egyház történelme is nem egy hason tüneménynek szolgált már szinterül. Így pl. köztudomásu, hogy a hit általi megigazulás tana, a keresztyén tudománynak ezen sarkalatos

tétele, majdnem egy ezreden keresztül annyira háttérbe volt szorítva, hogy teljesen feledésbe jutott s a reformátorok nem alaptalanul neveztetnek hitujítóknak, ha főérdemökül a megigazulás tanának mintegy felfedezését s érvényre juttatását tudjuk be. Pedig e tan kezdettől fogva tagadhatlanul létezett, meg volt írva ama könyvben, mely keletkezése után nem sok századdal csaknem eltűnt s mint egykor a „törvény könyve“ Josiás király alatt, midőn létezését már aig sejtették, de bizonyára legkevésbé sem befolyáslá az életet, feltaláltatott. Igen tanulságosan mutatja fel Böhl e párhuzamos sorsot könyve III. fejezetében. Ez alapon s egyedül ezen tudjuk megérteni a prófétákat, kiknek hivatását, működését rajzolja a IV. fejezet.

De nem úgy, mint szokásos még azok részéről is, kik különben tagadólag viseltetnek minden kijelentéssel szemben, ha annak természetfeletti érvényére történik hivatkozás. Mert ezek habár nem türik annak lehetőségét sem, hogy Istennek lelke által indítottak legyenek, mégis sok tekintetben Isten mellé helyezik s félisteni méltóságra emelik s vallási hősöknek nevezik őket, úgy hogy mégis mindaz, a mit a prófétákról állitanak, természetfölötti s sokkal csudásabb, mint a mit az írások, az egyház közölnek felőlők.

Az egyház meghagyja őket halandó embereknek s mint ilyeneknek úgy szólván természetrajzát adja Böhl. A papoktól annyiban különböznek, hogy nem szorulnak felavatásra avagy formasierü bevezetésre, nincsen is hivatalos jellegök; ők mint olyanok lépnek fel, kiknek hatalom adatott, és akkor szerepelnek, ha rendkívüli tünetek mutatják, hogy a papok nyelve elégtelen vagy béna. Hivatások az ellenhatás; mert a nép bármely alkotmánya sem elégítheti ki őket. Ők mindig támadók. Mindig kivételes a helyzetök, harcz, szenvedés, üldözés; elismerésben sosem részesülnek, vagy magok kerülnek, vagy életök folyása megmenti őket ettől. — A nap ujdonságai kora sirtásnak nevelnek, csakhamar elfelejtetnek. Csupán társaik emlékében élnek. Mint az árnyék megjelenésök s akként el is tűnnek. Csak midőn már Asszur és Babel kezdenek Izrael és Juda láthatárán rémulést kelteni, nyernek a próféták szilárdabb talajt, bizton körvonalzott tért a népéletben. Ezentul működésök rendszeresebb; írásba foglalják, mit Isten nevében kijelenteniök kell. Az utókorra gondolnak s nem élnek többé kizárólag a jelennek, mint elődeik, a tett férfiai tevők, kiknek életére csupán e későbbi feljegyzések vetnek némi világot.

Isten emberei ők, kik által Isten jelen van a nép között és pedig hogy ezt megfenyítse vagy jutalmazza. Beszédök ez okon nem csekélyebb jelentőségű, mint Mózesé, mert az uj mit ők nyujtanak, ugyanazon forrásból foly, a melyből a thóra eredt, sőt részben ezen alapszik. Ha felléptek, a királyok magrémultek, de a szegények ujjongtak. Mert ők emelték fel védő szavokat, ha a hivatalokban néma ebek ültek. Ha a hitélet eliszaposodott s az emberi bölcsesség lidérczfénye kétségbe ejté azokat, kik vártak az Izrael vigaszára s az apák reménységéhez ragaszkodtak, ragyogó csillagokként tüntek föl az elsötétült egen s a megfélemlített hívőknek központul szolgáltak. Így tehát népszerűek voltak, de csak az Isten gyermekeinél. Nem voltak ők néptribunok, kóbor tüzelők; ők az igével melyet hirdettek, azokat kik hallgattak szavokra megnyugtatták, lelki béké-

ben részesíték nem ritkán önnön kárukra, vesztökre. Nem volt semmi kecsegtető ez állásban. Jeremiás nem is akar vállalkozni, Ézsaiás nem tartja magát méltónak rá; Jónás a tengerre szokik előle; Ámós sorsa nem irigylendő. Illyés és Elizeus élete szüntelen küzdelem. Csak egy fegyverök van: Istennek ígéje. S ellenök támad a hatalmasok kardja, az ármányosak cselei, a papok tekintélye, az álpróféták kábító ámitása, a testi jólét méteye s a nép gyávasága. Félnék ök s remegnek, míg önmagokat nézik; de ha szemök az inséget látja s a nyomort, mely a lelkeket üldözi, nem tekintik a veszélyt melybe rohannak önkéntelenül; mint midőn a lelkiismeret megszólal, az egész nép szivekép megdobbannak, s ha megtörnek is, egy megszakadt szív az ő sorsuk képmása.

(Vége köv.)

Nyilvános köszönet.

A pankotai reform. egyház előjárósága kedves kötelességének ismeri hálás köszönetét, és elismerését nyilvánítani mindazon buzgó adakozóknak, kik a közelebb belügyministerileg kegyesen engedélyezett országos könyöradomány gyűjtésnél építkezéssel foglalkozó szegény kis egyházunk felsegállítására, Istentől nyert javaikból adakozni szivek voltak; egyszeresmind, — a mennyiben az engedélyezett gyűjtés eredménye nem felelt meg a hozzá kötött magas reményeknek; s az idő rövidege miatt, az, csakis a tiszántuli egyházkerület, s a dunamelléki Budapestig létező egyházaira terjedhetett, (s így az egész dunántuli és tiszánineni, s a dunamelléki kerület nagy része elmaradt:) — nemes bizalommal kéri fel nevezett egyház előjárósága mindazon keresztyéni érzületű, buzgó hűsorsosokat, kik emez idegen nemzetiségek között a nagy nemzeti cél — a magyarság, és protestánsizmus fenntartása érdekében — missiói hivatást teljesítő, kitartó erélylyel nemesen küzdő kis egyház felvirágzását szívőkön hordják, s elősegíteni óhajtkák, hogy kegyes adományaikat a jelzett nemes célra — bárminő csekély összegben is — felajánlani, s az illető egyház előjáróságához eljuttatni kegyesen méltóztassanak.

Végül hálás köszönetét fejezi ki egyházunk előjárósága Főtiszt. Révész Bálint püspök ur ő nagysága, s nagytiszt. Nagy Dániel egyházmegyei esperes uraknak, kik egyházunk ügyét a legmelegebb pártfogásban részesíteni; valamint nagyméltóságú Tisza Kálmán m. kir. belügyminister ur ő kegyelmességének, ki a felterjesztett püspöki ajánlatra a könyöradomány gyűjtést engedélyezni kegyeskedtek.

Pankota, 1883. július 25-én, az egyházi előjáróság nevében és megbízásából:

Kocsa Károly, ref. lelkész.

Különfélék.

Lelkészválasztás. A tiza-dobi ref. nátus gyülekezet f. hó 11-én öt pályázótárs közül egyhangulag Tóth Lajos debreczeni segédlelkészt választotta meg lelkészévé. Tóth Lajos ur komoly hivatottságát, hivatala iránti lángoló buzgalmát s kitünő képességét ismerve, jó lelkiismerettel ki-

vánunk szerencsét a t. dobiak választásához. Az ifju lelkész pedig elért célja első lépcsőjéről haladjon mindenben „excelsior!”

Lelkészi jubileum. Szél György a bárándi ref. egyház régi idő óta buzgó és fáradhatlan lelkipásztora, Ő felségétől koronás királyunktól, a Ferencz József lovagrenddel tüntettetett ki; az érdemrend szept. 2-án fog a tiszántuli egyházkerület püspöke által Bárádon nyilvánosan átadni, mely alkalommal jubilans ünnepély tartatik a templomban. A debreczeni egyházmegye bölcs nestora, ki mint tanácsbíró és helyettes esperes is működött s egész életét rend, pontosság, valódi lelkipásztori buzgóság és szeretet jellemzik: a ref. egyháznak két kitünő lelkipásztort is nevelt fel két derék fiában, u. m.: Szél Kálmán n. szalontai és ifj. Szél György avas-ujvárosi kitünő lelkipásztorokat. Szívünk-ből üdvözöljük az igazi pátriarcha jellemű férfit, derék papi családjában.

Lelkészi beigtatás: Szeremlei József, az alsó-szaboles-hajdukerületi egyházmegye esperese, volt t. dobi lelkész: folyó hó 26-án foglalja el lelkészi állomását H. Böszörményben. Szeretet, elismerés és tisztelet kísérelje új állomásán is, a melyre ő oly igen érdemes.

Tartalom: Konfirmációra előkészítő oktatás. Csiky Lajos. — Pár szó a minősítéshez. Keszi Hajdu Lajos. — Viszhang „Egy akadémikus gondolatai a dunamelléki egyházkerület káplán-qualificationalis határozatainak olvasásakor” című cikkre. — Tárca: Nehány vonás Debreczen történetéből. Révész Kálmán. — Visszaélés, melyet orvosolni kell. — §. — Zum Gesetz und zum Zeugnis. Von Ed. Böhl. — Nyilvános köszönet. Kocsa Károly. — Különfélék. — Pályázat.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel**. Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán**.

P á l y á z a t.

A nádudvari ref. egyház egyik elemi leánytanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Fizetése évi nyolczszáz forint készpénz évenyedenként előre fizetve az egyház pénztárából, és lakás a központi iskolában.

Kötelessége a felsőbb elemi osztályok tanítása, és pedig a 3-dik tanítói állomás betöltéseig a 2-dik osztálytól a 6-ig az egyházkerületi tanszabvány szerint.

A szükséges bizonyítványok folyó év szeptember 8-ig alólírottához beküldendők. A megválasztott helyét már szeptember közepén elfoglalni, s működését megkezdeni tartozik.

Óhajtható, hogy a pályázó nős és pedig oly nővel bíró legyen, a ki női munkákat tanítani, s ha kell, külön órákat is adni e végre képesség és és akarattal bírjon.

Nádudvar, 1883, augusztus 11.

O'sváth Lajos,
ref. lelkész.

2—2

A tiszántuli egyházkerületben működő vallástanárok véleménye a középiskolai vallásoktatás tárgyában.

(Vége.)

10. A vallástanítás sikerének előmozdítására szükséges intézkedések.

Jól tudja értekezletünk, hogy a tanítás sikerének első és legfőbb tényezője a tanár. Az ő szakértelme, lelkesült buzgósága, ernyedetlen kitartása elhatározó hatást gyakorol a jó, szép és nemes iránt fogékony zsenge lelkekre; jól tudja, hogy a jó tanterv s az ahhoz szabott jó tankönyvek mily hathatósan elősegítik a tanítót terhes és nagy felelősséggel járó munkájában: mindazonáltal a tanár, tanterv és tankönyvekre vonatkozó nézetünk tiszteletteljes kifejtése mellett, — a fent kitűzött cél megközelíthetése érdekében — hangsúlyoznunk kell még némely intézkedések szükségességét, melyek véleményünk szerint hathatósan előremozdítandják a vallás-erkölcsi nevelés hatását és érvényét. — Ezek a következők:

a) Gymnasiumaink ref. vallású növendékei mindenkor és mindenütt kötelezve voltak, hogy a vasárnapi és ünnepi köz-isteni tiszteleten részt vegyenek. Óhajtanók, ha e tisztes ősi szokás kissé rendszeresebb alakot öltene az által, hogy a növendéksereg mindenkor együttesen indulna az iskolából a templomba egy-egy tanár vezetése mellett s az isteni tisztelet végződésével ismét az iskolába térne vissza, hol egyes felsőbb osztálybeli növendékekhez kérdések intéztetének az illető tanár által a hallott prédikáció tartalmára vonatkozólag. Ekkor a biblia valamelyik vonatkozó részének, vagy helyének felolvasása és rövid értelmezése s egy megfelelő énekvers elzengedezése, tehát a templomban nyert vallásos benyomás élénkebbé s állandóbbá tétele után a növendéksereg eloszlik. Kívánatos volna, hogy a szorgalmuszakban eső urvacsora osztás alkalmával a tanártestület minden tagjának részvétele mellett járuljanak a növendékek az urasztalához. Átalában a tanártestület saját kitartó és folytonos példájával hathat leginkább arra, — az értekezlet nézete szerint — hogy a növendékek a közisteni tisztelet gyakorlásának, napjainkban — fájdalom! — mindinkább eltűnedező erényét — minden külső kényszer alkalmazása nélkül — megszokják és megszeressék.

b) Az értekezlet feltétlenül szükségesnek véli, hogy az iskolai munkálkodás naponkint imával kezdődjék és imával záruljon. Mondja el a rövid, de meleg hangú s buzgóságteljes imát az osztály növendékei közül most egyik, majd másik az illető tanár fölhívása szerint, kinek gondja lesz arra,

hogy hibás beszédszervvel bíró, vagy olyan, ki az imát hibátlanul nem tudja, végül a nem ref. vallású tanuló mellőztessék.

c) Az énekoktatásnál kiváló suly fektetendő az isteni tisztelet alkalmával használtatni szokott zsoltárok és dicsőretek, továbbá a szebb halotti énekek dallamainak betanítására. Ezen tanításnál — nézetünk szerint — nem annyira a művészeti szempontok az irányadók, hanem igenis azon cél, hogy a növendékek buzgó és tevékeny részt vehessenek a gyülekezet énekelésében.

d) Azon szoros és benső viszonynál fogva, mely egyházunk híveinek meggyőződése szerint az élő hit és a jó cselekedetek között van: alkalmat kell adni a növendékeknek, hogy az erény szeretete jó tettekben is nyilatkozzék náluk. Most egy szegény tanulótárs névtelen segélyezése, majd egy hozzájuk közelebb, vagy tőlük távolabb eső fontos vallási célra való adakozás, az osztálytanár, vagy a tanárkar kezdeményezése mellett: kedvező alkalmul szolgálhat, hogy a keresztyéni szeretet melege tette, áldozatra buzdítsa a tanítványok romlatlan lelkét. Természetes, hogy az ilyen műmozgalmak vezetésénél nagy tapintattal kell eljárni, hogy a növendékek adakozása a szülőkre nézve teher, a tanulóknak pedig közönséges, kényszermunka, avagy helytelen eredményekre vezető ne legyen.

e) Hangsúlyoznunk kell itt azt is, hogy a vallás-erkölcsi nevelés szempontjából az osztálykönyvtárak szervezésénél és gyarapításánál kiváló gond fordítandó az olyan művekre, melyek tartalmuk és irányuknál fogva jótékonyan hatnak a növendékek vallási érzületére és meggyőződésére.

f) Végül lehetetlen rövideden s legalább általánosságban meg nem érintenünk a tanításnak a mi magyar ref. egyházunk által alapított, fentartott és kormányzott gymnasiumokban érvényesítendő irányára nézve, hogy az minden tantárgynál protestáns szellemben vezetendő. Magyar ref. egyházunk jellemző tulajdonságai közül e kettő volt a legjelentékenyebb és legállandóbb, hogy az a) minden ízében nemzeti volt, — b) sohasem állott ellentétben a szabad vizsgálódással s a tudománnyal. Eme tulajdonságoknak egyházi intézményeinkben és vallásos gondolkodásunkban való állandó érvényesülése az élő s működő protestáns szellem postulatuma. Nem lehet, nem szabad tehát perczre sem feledni a tanárnak, — bármely szaknál működjék, — hogy az

*

u. n. tapasztalati, vagy exact tudományok nem állanak, nem állhatnak ellentétben egyházunk örök érvényű vallásos igazságaival, sőt tudnia, éreznie és éreztetnie kell azt, mit a világ legnagyobb tudósai egybehangzóan állítanak, hogy az ember szellemi látkörének teljességéhez, — a tudományok harmónikus öszhangjához ép oly szükség van a vallás örök igazságaira s ezzel egybefüggőleg parányiságunk szerény érzetére, mint a magára hagyott emberi elme feltörő kételyeinek eloszlatahoz, szívünk és bensőnk teljes megnyugtatósához, vagyis boldogságunkhoz.

Ily meggyőződés alapján minden kedvező alkalmat felhasznál a protestáns szellem által vezérelt tanár — bármely tantárgyat kezel — a növendékek vallásos lelkiületének ápolására és fejlesztésére. Ily lelkes támogatás és tapintatos közreműködés mellett bizton reméli s meggyőződéssel állítja értekezletünk, hogy a vallástani nem marad, nem maradhat kellő eredmény nélkül, hanem egyházi társadalmunk vezérlő eleme: a magas hivatású intelligencia, hamisítatlan protestáns szellemet, élő s tette s áldozatokra hevítő hitet visz magával az iskolából az élet küzdelmei közé!

11. Nem ref. felekezeti tanintézetekben tanuló középiskolai növendékek vallástani oktatása.

Igen jelentékeny egyházkerületünk területén azon ref. vallású növendékek száma, kik az állam vagy egyes városok, avagy más felekezetek által fentartott gymnasiumok, reál- vagy polgári iskolákban tanulnak. Tudomásunk szerint a felsőbb egyházi hatóságok ezen növendékek vallástani oktatásáról, annak berendezéséről és eredményéről nem nyertek eddig hivatalos értesülést. Nézetünk szerint épen ott kell a legkiválóbb tapintattal és legkitartóbb szorgalommal ápolni a növendékekben a felekezeti öntudatot, hol az a tulnyomó számmal levő más vallásuk között gyengülésként, hanyatlásnak van kitéve. Tiszteletteljesen fölkerjük ezért a főtiszteletű egyházkerületet, hogy terjessze ki gondjait a nem ref. felekezeti tanintézetekben tanuló ref. növendékek vallástani oktatására is. Mondja ki a főtiszteletű egyházkerület, hogy:

a) a vallástani tantervre s a tankönyvekre vonatkozó rendeletei ezen növendékekre is érvényesek.

b) A nem ref. tanintézetekben tanuló ref. vallású növendékek vallástani oktatására ügyeljen föl a középiskolákra felügyelő egyházkerületi tanács.

c) A nem ref. tanintézetek ref. vallású növendékeinek létszámáról, vallástani oktatásukról s ennek eredményeiről terjesszék be az egyházkerülethez az illető egyházi hatóságok a szükséges adatokat és kimutatásokat, melyek aztán egybeállítva, évenként közrebecsátandók.

12. Vallásoktatás a szakirányú középiskolákban s a nőnevelő intézetekben.

Az elmondottak után meg kell végül emlékeznünk a szakirányú középiskolákról és nőnevelő intézetekről.

Köztudomásu dolog, hogy a polgári iskoláknál, — melyek az u. n. kisebb gazdaság, ipar, vagy kereskedés üzöire nézve szakiskoláknak is tekinthetők — a vallástani rendes tantárgy gyanánt van fölveve a tantervbe. Ha már az u. n. kis gazdánál, kis iparosnál s a kis kereskedőnél szükség van a vallásos nevelésre: kétszeres, sőt sokszoros szükség van azoknál, — meggyőződésünk szerint, — kik, mint nagyobb és jelentékenyebb gazdasági, ipar és kereskedelmi vállalatok leendő vezetői, esetleg számos munkás élén fognak állani. Igaz, hogy a közép kereskedelmi-, gazdasági- és ipariskolába többnyire a középiskola négy alsó osztályának bevégezése után lépnek a növendékek, de másrésről az sem tagadható, hogy a vallásos gondolkodás és jellem alakulására és fejlődésére, épen az ez után következő évek és tanulmányok volnának elhatározók az illető növendékeknek.

Tiszteletteljesen kérjük ezeknél fogva a főtiszteletű egyházkerületet: méltóztassék fölemelni hathatós szavát a magas miniszterium előtt a végből, hogy a vallástani vétesek föl a közép kereskedelmi-, gazdasági- és ipariskolák tantervébe. Értekezletünk azon reményt táplálja, hogy ha a nagyobb munkás telepek leendő vezetői át lesznek hatva a valláserkölcsi elvek melegétől, nem csak könnyebbé leendő a vasárnap megszentelésének társadalmi uton való keresztülvitele, hanem az erkölcsi közérzék is, — mely a valódi műveltségnek legmegbízhatóbb fokmutatója — bizonyára fejlődni és erősödni fog, a mely ugy egyházi, mint társadalmi és állami szempontból mindennél kívánatosabb.

Ama nemes hivatásánál fogva, mely az emberiség gyöngédebb és szebb felét, a nőket ugy a családban, mint a társadalomban illeti: nem csak legérdekesebb, de egyszersmind egyik legfontosabb társadalmi kérdés az, hogy minő nevelésben részesülnek a leendő anyák, a jövő nemzedék első és legmaradandóbb hatással bíró nevelői.

Korunknak jutott azon szép feladat, hogy a nők magasabb kiképezetéséről gondoskodják. Egyház, állam, polgári és társadalmi testületek egymással versenyeznek, hogy hivatásuknak e téren megfeleljenek ugy, hogy ennek folytán a zárdaintézetek mellett, — melyek nem régiben még csaknem kizárólag monopolizálták a magasabb nőnevelést — feles számmal állottak elő a különböző irányú és czélú felsőbb leányiskolák.

Magyar ref. egyházunk is több helyt szép áldozatokat hozott a nőnevelés oltárára.

Szerény nézetünk szerint egyházunk java, érdeke hathatósan követeli, hogy a nőnevelés terén különösen annak valláserkölcsi irányára, ennél fogva első sorban a vallástani társra a legnagyobb gond fordítottassék. Tiszteletteljesen kérjük azért a főtiszteletű egyházkerületet, méltóztassék intézkedni, hogy:

a) a vallástani minden leánynevelő intézetben kellően képzett és hivatott egyénre bizattassék;

b) jöjjön létre egy általános érvényű tanterv a felső leány nép- és polgári iskolák, s a női középiskolák számára;

c) készíttessenek alkalmas vallástani kézikönyvek az előbbi pontban említett tanterv szerint.

Közli:

Elek Lajos,
értekezleti jegyző.